

ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ

(ਨਾਟਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੋਰਸ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਗੇ ਅਗੇ ਕਵਿਤਾ ਵਾਕੁਣ ਬੋਲ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਅਭਿਨੈ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਇਕੋ ਬੋਲ 'ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ' ਦੁਹਰਾਂਦੇ ਹਨ।)

ਗਲੀ ਗਲੀ ਹਨ ਫਿਰਦੇ	- ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
ਸੜਕ ਸੜਕ ਹਨ ਫਿਰਦੇ	- ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
ਡਿਗਰੀਆਂ ਵਾਲੇ	- ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
ਬਿਨਾਂ ਡਿਗਰੀਆਂ	- ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
ਸਨਅਤੀ ਕਾਮੇ	- ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
ਪੇਂਡੂ ਕਿਰਤੀ	- ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
ਬਹੁਤੀ ਦੁਨੀਆ	- ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਆਏ	- ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ
ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ	

(ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਆਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਡੰਡਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੜਾ ਆਕੜ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਰਸ ਉਤੇ ਰੋਅਥ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।)

ਪੁਲਿਸ : ਕੀ ਪਾਈ ਜੇ ਖੱਪ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਫਾ ਚੁਤਾਲੀ ਗਈ ਏ ਲੱਗ।

ਕੋਰਸ 1 : ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕੋਰਸ 2 : ਇਹ ਹੈ ਸਾਡੀ ਮੰਗ।

ਕੋਰਸ : ਇਹ ਹੈ ਸਾਡਾ ਹੱਕ।

ਪੁਲਿਸ : (ਨਕਲ ਲਗਾ ਕੇ) ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਸਾਡੀ ਮੰਗ, ਇਹ ਹੈ ਸਾਡਾ ਹੱਕ। ਪਰ੍ਹਾਂ ਹਟੋ ਵੇਖੋ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ, ਰਸਤਾ ਸਾਫ ਕਰੋ, ਪਧਾਰ ਰਹੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ।

(ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।)

ਸਰਕਾਰ : ਹਵਾਲਦਾਰ।

ਪੁਲਿਸ : ਜੀ ਸਰਕਾਰ।

ਸਰਕਾਰ : ਕੀ ਏ ਸਾਰੀ ਖੱਪ, ਕੀ ਕੋਈ ਅੱਗ ਗਈ ਏ ਲੱਗ ?

ਪੁਲਿਸ : ਜੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਚਾਹੀਦਾ ਏ ਇਹ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ,

ਇਹ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਹੱਕ।

ਸਰਕਾਰ : ਵੇਖੋ ਬਰਖੁਰਦਾਰ,
(ਕੋਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਪੁਲਿਸ : ਸੁਣੋ ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ,
ਸਰਕਾਰ : ਆਬਾਦੀ ਗਈ ਏ ਵੱਧ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇ ਘੱਟ, ਇਸ ਲਈ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਗਈ ਏ ਵੱਧ। ਇਹ ਸਿੱਧੀ ਜਹੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਵੱਸ।

ਪੁਲਿਸ : ਹਾਂ-ਆਬਾਦੀ ਗਈ ਏ ਵੱਧ-ਨੌਕਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇ ਘੱਟ। (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕਦੇ ਹੋਏ।) ਪਾਵੋ ਨਾ ਬਹੁਤੀ ਗੱਪ, ਚਲੋ ਆਪਣੇ ਘਰ, ਦਫ਼ਾ ਚੁਤਾਲੀ ਗਈ ਏ ਲੱਗ।

ਕੋਰਸ 1 : (ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ) ਸਰਕਾਰ ਮੈਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦੇਵੇ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਡਿਗਰੀ ਏ।
ਸਰਕਾਰ : ਪਲਾਨਾਂ ਅਸੀਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਅਸੀਂ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।
ਕੋਰਸ 1 : ਪਰ...।

ਪੁਲਿਸ : ਚੁੱਪ-ਅਬਾਦੀ ਗਈ ਏ ਵੱਧ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇ ਘੱਟ...।

ਕੋਰਸ 2 : ਸਰਕਾਰ ਮੈਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦੇਵੇ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਡਿਗਰੀ ਨਹੀਂ।
ਸਰਕਾਰ : ਡਿਗਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਇਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕਾਲਜ ਹੋਰ ਖੋਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਕੋਰਸ 2 : ਪਰ... ?

ਪੁਲਿਸ : ਚੁੱਪ-ਅਬਾਦੀ ਗਈ ਏ ਵੱਧ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇ ਘੱਟ...।

ਕੋਰਸ 3 : ਸਰਕਾਰ ਮੈਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦੇਵੇ, ਮੈਂ ਕਾਰੀਗਰ ਹਾਂ, ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ।

ਸਰਕਾਰ : ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਡੋਰ ਹੈ।

ਪੁਲਿਸ : ਹਾਂ, ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਡੋਰ ਹੈ।

ਕੋਰਸ 3 : ਪਰ... ?

ਪੁਲਿਸ : ਚੁੱਪ-ਅਬਾਦੀ ਗਈ ਏ ਵੱਧ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇ ਘੱਟ...।

ਕੋਰਸ : (ਇਕੱਠੇ) ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ।

ਪੁਲਿਸ : ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘਰ ਬੈਠੋ, ਧੁੱਪ ਸੇਕੋ, ਗੱਪਾਂ ਮਾਰੋ, ਕ੍ਰਿਕਟ ਦਾ ਮੈਚ ਦੇਖੋ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਾ ਕਰੋ, ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬੜੇ ਕੰਮ ਨੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਬੜੇ ਨੇ ਧਰਨ ਵਾਲੇ।

ਸਰਕਾਰ : ਹਾਂ ਬਈ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਬੜੇ ਨੇ ਧਰਨ ਵਾਲੇ, ਕੰਮ ਬੜੇ ਨੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਅਫਰੀਕਾ ਦਾ ਮਸਲਾ ਅਸੀਂ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਗੋਰੇ ਕਾਲੇ

ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਲੈਬਨਾਨ ਵਾਲੇ ਸਾਡਾ ਰਾਹ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ, ਇਰਾਨ ਵਾਲੇ ਸਾਨੂੰ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਸਾਮ ਲਈ ਵਕਤ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਸਾਡੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੈ ਫਿਕਰਾਂ 'ਚ ਅਸੀਂ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਾਂ।

ਪੁਲਿਸ : ਹਾਂ ਇਹ ਬੜੇ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਫਿਕਰਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਕੁਣ ਬੇਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬੜਾ ਕੰਮ ਏ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਕੁਣ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਹੀਂ। (ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕਦਾ ਹੈ।) ਹੁਣ ਫੁਟੋ ਆਪਣੇ ਘਰ, ਆਬਾਦੀ ਗਈ ਏ ਵੱਧ... (ਕੋਰਸ ਇਹ ਰੌਲਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ) ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪੁਲਿਸ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ : (ਤਨਜ਼ੀਆ) ਹੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦਿਓ, ਗਵਾਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦੇ।

ਪੁਲਿਸ : ਹਾਂ ਜੀ ਇਹ ਨੇ ਪੂਰੇ ਗਵਾਰ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ (ਸਰਕਾਰ ਕਈ ਚਾਲਾਂ ਚਲਦੀ ਹੈ-ਆਕੜ ਵਾਲੀ, ਨਜ਼ਾਕਤ ਵਾਲੀ, ਵਲ ਵਲੇਵੇਂ ਵਾਲੀ, ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੀ, ਸੰਕਟ ਵਾਲੀ)

ਪੁਲਿਸ : ਬੜੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚਲਦੀ ਏ ਸਰਕਾਰ ਤਾਹੀਓਂ ਤਾਂ ਚੱਲਦੀ ਹੈ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ।

(ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਕੋਰਸ : ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਡੰਡੇ ਖਾਂਦੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਦੇਂਦੇ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ੀਆਂ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂਦੇ ਇੰਟਰਵਿਊਆਂ 'ਤੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ।

(ਕੋਰਸ ਜਦੋਂ ਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸੇ ਦਰਮਿਆਨ ਇਕ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਕੁਰਸੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਅਫਸਰ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚਪੜਾਸੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)

ਅਫਸਰ : ਰਾਮ ਲਾਲ ਕਿੰਨੇ ਹਨ ਉਮੀਦਵਾਰ ?

ਚਪੜਾਸੀ : ਜੀ ਵੀਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਨੇ ਬਾਹਰ।

ਅਫਸਰ : ਫੇਰ ਭੇਜਦੇ ਵਾਰੋਵਾਰ।

ਚਪੜਾਸੀ : ਜੀ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ। (ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ) ਇਕ ਨੰਬਰ ਵਾਲਾ ਆ ਜਾਏ ਬਰਖੁਰਦਾਰ।

ਅਫਸਰ : ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਹੋ ਜਾ ਬਾਹਰ

ਚਪੜਾਸੀ : (ਭੈੜਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ) ਜੀ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ।

(ਇਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।)

- ਅਫਸਰ : ਬਈ ਕੀ ਨਾਂ ਏ ਤੇਰਾ ?
- ਨੌਜਵਾਨ : ਜੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਵਧੇਰਾ।
- ਅਫਸਰ : (ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ) ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ, ਪਰ ਨਾਂ ਤੇਰਾ ਹੈ ਵਧੇਰਾ, ਇਹ ਕੀ ਹੈ ਬਖੇੜਾ ?
- ਨੌਜਵਾਨ : ਜੀ ਇਥੇ ਜੋ ਵਧੇਰੇ ਨੇ ਉਹ ਛੋਟੇ ਨੇ, ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੇ ਨੇ, ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਨੇ, ਉਲਟਾ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਇਹੀ ਇਥੋਂ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਹੈ।
- ਅਫਸਰ : ਕੀਮਤਲਬ ?
- ਨੌਜਵਾਨ : ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਦਸਾਂਗਾ ਜਨਾਬ, ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਦਸੋ ਜਿਸ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ, ਕੀ ਵਾਕਈ ਉਹ ਖਾਲੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ? ਜਾਂ ਖਾਨਾਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਅਡੰਬਰ ਰਚਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਖਾਹਮਖਾਹ ਇਥੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ ?
- ਅਫਸਰ : ਤੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏਂ ਬਰਖੁਰਦਾਰ। ਲਗਦੈ ਤੂੰ ਏਂ ਕਾਫੀ ਸਮਝਦਾਰ।
- ਨੌਜਵਾਨ : ਗੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਕਾਫੀ ਖਰਾਬ, ਮੇਰੀ ਇਹ ਅੱਠਵੀਂ ਇੰਟਰਵੀਊ ਏ, ਸਮਝ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੀ ਚੱਕਰਵੀਊ ਏ, ਅਸੀਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕਿਰਾਇਆ ਖਰਚ ਕੇ ਆਂਦੇ ਹਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਅਸਾਮੀ ਲਈ ਬੰਦਾ ਪਹਿਲੇ ਚੁਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਨੌਕਰੀ ਖੁਲ੍ਹੇ, ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਭਰੀ ਜਾਏ, ਕਾਗਜ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੀ ਕਰੀ ਜਾਏ, ਇਸ ਲਈ ਇੰਟਰਵੀਊ ਦਾ ਢੋਂਗ ਰਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਾਹਮਖਾਹ ਏਧਰ ਉਧਰ ਨਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਅਫਸਰ : ਤੇਰੀ ਸਾਫਗੋਈ ਮੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ?
- ਨੌਜਵਾਨ : ਬੜਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਡੇ ਦਰਮਿਆਨ ਭਰਮ ਦੀ ਇਕ ਕੰਧ ਹੈ। ਨੌਕਰੀ ਜੇ ਖਾਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਨੌਕਰੀ ਜੇ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਧੀਆਂ ਸੁਣਾਵਾਂਗਾ।
- ਅਫਸਰ : ਬੜਾ ਮੂੰਹ ਫੱਟ ਏਂ ਜੋ ਮੂੰਹ ਆਉਂਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਝੱਟ ਏਂ, ਗੱਲ ਤੇਰੀ ਕੁਝ ਕੁਝ ਸੱਚੀ ਏ, ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਜੱਚੀ ਏ।
- ਨੌਜਵਾਨ : ਫੇਰ ਮੈਂ ਸਮਝ ਲਵਾਂ, ਨੌਕਰੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇਗੀ, ਭਾਵੇਂ ਪੱਕੀ ਏ, ਭਾਵੇਂ

ਕੱਚੀ ਏ।

ਅਫਸਰ : ਤੂੰ ਤਾਂ ਹੱਦ ਕਰਦਾ ਏਂ ਗੱਲ ਮੂੰਹੋਂ ਫੜਦਾ ਏਂ। ਪਰ ਨੌਕਰੀ ਦੇਣੀ ਮੇਰੇ ਵਸ ਨਹੀਂ, ਖੱਟ ਸਕਦਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਜੱਸ ਨਹੀਂ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਖੜਕਾਇਆ ਹੈ, ਬੰਦਾ ਆਪਣਾ ਉਹਨਾਂ ਇਕ ਭਿਜਵਾਇਆ ਹੈ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਹੋ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਕਈਆਂ ਦੇ ਬਣ ਗਏ ਹੋ ਮਾਲਕ। ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਲੋੜਵੰਦ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਚੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਅਫਸਰ : ਮੈਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਾਂ ਬਰਖੁਦਾਰ, ਤੈਨੂੰ ਨੀਂ ਪਤਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਜਨਾਬ, ਕਿਉਂ ਹੈ ਇਥੇ ਖਾਨਾ ਖਰਾਬ, ਭੈੜੀ ਚਲਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ, ਏਸੇ ਲਈ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਨੇ ਬੇਕਾਰ, ਉਂਝ ਆਖਣ ਨੂੰ ਹੈ ਜਮਹੂਰੀਅਤ, ਸਮਾਜਵਾਦ, ਲੋਕਰਾਜ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੈ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਚਾਚਾ ਤਾਇਆ, ਭਾਈ ਭਤੀਜਵਾਦ। ਏਥੇ ਜੋ ਵਧੇਰੇ ਨੇ ਉਹ ਛੁਟੇਰੇ ਨੇ, ਜੋ ਛੁਟੇਰੇ ਨੇ ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਨੇ। ਉਲਟ ਹੈ ਸਭ ਸਿਧਾਂਤ, ਇਹੀ ਹੈ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ (ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ) ਬਸ ਗੱਲ ਰਖਣੀ ਯਾਦ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨਸਾਫ਼।

ਅਫਸਰ : (ਲਾਜਵਾਬ ਹੋ ਕੇ, ਥੋੜੇ ਵਕਫੇ ਬਾਅਦ) ਚਪੜਾਸੀ, ਚਪੜਾਸੀ, ਚਪੜਾਸੀ।

ਚਪੜਾਸੀ : ਆਇਆ ਜਨਾਬ, (ਹੌਲੇ ਜਿਹੇ) ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਲਾਓ ਫਾਂਸੀ।

ਅਫਸਰ : ਬਾਹਰ ਜਿੰਨੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਉਮੀਦਵਾਰ, ਹੁਣ ਉਹ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਉਮੀਦਵਾਰ, ਇੰਟਰਵਿਊ ਹੋਰ ਚਲਣੀ ਨਹੀਂ, ਬੇਜ਼ਤੀ ਹੋਰ ਮੈਂ ਝੱਲਣੀ ਨਹੀਂ।

ਚਪੜਾਸੀ : ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਬਾਹਰ ਆਓ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਓ, ਉਹ ਅਗੇ ਹੀ ਨੇ ਬੜੇ ਔਖੇ, ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਸੌਖੇ। ਗਲੋਂ ਫੜ ਲਿਆ ਜੇ ਚਪੜਾਸੀ, ਗਰੀਬ ਕਿਹੜੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਖੇਗਾ ਮਾਸੀ।

ਬਾਹਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ: ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਮੁਰਦਾਬਾਦ, ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਮੁਰਦਾਬਾਦ!

(ਅਫਸਰ ਤੇ ਚਪੜਾਸੀ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਘਬਰਾਹਟ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)

ਕੌਰਸ : ਰੋਹ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ। ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ। ਗੁੱਸਾ ਬੁੱਕਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ। ਪਰ ਆਖਰ ਬੇਵੱਸ ਹੁੰਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ। ਅਗਲੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ।

(ਦੋ ਪਾਤਰ ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਫੈਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ)

ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਨ, ਜੋ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚੌਕਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ,
ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਡੱਬੇ ਤੇ ਸਫੈਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ
ਕੂਚੀਆਂ ਹਨ।)

ਇਕ ਹੱਥ ਕੂਚੀ ਇਕ ਹੱਥ ਡੱਬਾ, ਇਹੋ ਸਾਡੇ ਸਾਜ਼।
ਢਿੱਡ ਵਜਾਈਏ, ਡੱਬਾ ਵਜਾਈਏ,
ਗਾਈਏ ਭੁੱਖ ਦਾ ਰਾਗ।

ਸਵੇਰ ਦੇ ਬੈਠੇ ਚੌਕ ਵਿਚਕਾਰ,
ਸਾਨੂੰ ਗਾਹਕ ਦੀ ਹੈ ਇੰਤਜ਼ਾਰ।
ਗਾਹਕ ਤਾਂ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ,
ਦਿਹਾੜੀ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਟੁੱਟ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਆਸ,
ਇਕ ਹੱਥ ਕੂਚੀ ਇਕ ਹੱਥ ਡੱਬਾ ਇਹੋ ਸਾਡੇ ਸਾਜ਼।

ਢਿੱਡ ਵਜਾਈਏ, ਡੱਬਾ ਵਜਾਈਏ,
ਗਾਈਏ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਰਾਗ।

ਸਫੈਦੀ ਕਰੀਏ, ਰੋਗਨ ਕਰੀਏ,
ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰੀਏ,
ਪਰ ਆਪ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹੀਏ,
ਇਹ ਹੈ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰਾਜ਼।

ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਾਬੂ, ਇਧਰ ਉਧਰ ਝਾਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਾਬੂ।
ਗਾਹਕ ਹੀ ਲਗਦੇ ਇਹ ਬਾਬੂ।

ਤਾਹੀਓਂ ਤਾਂ ਏਧਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਾਬੂ।
ਕੁਝ ਕੁਝ ਬਣ ਗਈ ਏ ਆਸ।

ਇਕ ਹੱਥ ਕੂਚੀ, ਇਕ ਹੱਥ ਡੱਬਾ, ਇਹੋ ਸਾਡੇ ਸਾਜ਼
ਢਿੱਡ ਵਜਾਈਏ, ਡੱਬਾ ਵਜਾਈਏ,
ਗਾਈਏ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਰਾਗ।

(ਬਾਬੂ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਦੀ ਲੈਅ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ, ਜੋ ਇਕ ਉਮੀਦ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ।)

ਬਾਬੂ : ਮੈਂ ਇਕ ਕਮਰੇ ਦੀ ਸਫੈਦੀ ਕਰਵਾਉਣੀ ਹੈ। ਦਿੱਖ ਉਹਦੀ ਚੰਗੀ
ਬਨਾਉਣੀ ਹੈ, ਕੌਣ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਦੱਸੇ ਕੀ ਲਏਗਾ ?

ਇਕ : ਬਾਬੂ ਜੀ ਦਿਹਾੜੀ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਦੋ : ਘਰ ਤੁਹਾਡਾ ਲਿਸ਼ਕਾਣਾ ਹੈ।

ਇਕ : ਇਕ ਕਮਰਾ ਕਰਵਾਓ, ਦੋ ਕਰਵਾਓ।

ਦੋ : ਰਸੋਈ ਕਰਵਾਓ, ਗੁਸਲਖਾਨਾ ਕਰਵਾਓ।
 ਇਕ : 25 ਰੁਪਏ ਸਾਡੀ ਦਿਹਾੜੀ ਹੈ।
 ਦੋ : ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ।
 ਬਾਬੂ : ਮੈਂ ਇਕ ਟੁੱਟਾ ਫੁੱਟਾ ਕਲਰਕ ਹਾਂ, ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਚਲੇ, ਇਸ ਫਿਕਰ ਵਿਚ ਗ਼ਰਬ ਹਾਂ। ਇਕ ਕਮਰਾ ਰਹਿਣ ਲਈ ਲਿਆ ਹੈ, ਮਸਾਂ ਹੀ ਕਿਰਾਇਆ ਚੁਕਾਇਆ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਕਮਰਾ ਨਹੀਂ, ਰਸੋਈ ਨਹੀਂ, ਗੁਸਲਖਾਨਾ ਨਹੀਂ, ਵਾਧੂ ਝੰਜਟ ਮੈਂ ਪਾਉਣਾ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਕਮਰੇ ਦੀ ਸਫੈਦੀ ਕਰਵਾਉਣੀ ਹੈ, ਫਾਹੀ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ ਪਾਉਣੀ ਹੈ, ਕੌਣ ਜਾਏਗਾ, ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਦਸੇ ਕੀ ਲਏਗਾ ?
 ਇਕ : ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਦਸੋ ਕੀ ਦਿਉਗੇ ?
 ਦੋ : ਮੁੱਲ ਸਾਡੀ ਮੇਹਨਤ ਦਾ ਕੀ ਪਾਉਗੇ ?
 ਬਾਬੂ : ਦੋ ਘੰਟੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਇਹ, ਇਸ ਤੋਂ ਨਾ ਵੱਧ ਹੈ ਇਹ। ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਮਜ਼ੂਰੀ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਨਾਲੇ ਕਲੀ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਨਾਲੇ ਨੀਲ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਰਸਦ ਸਾਰੀ ਪੂਰੀ ਦੇਵਾਂਗਾ।
 ਇਕ : ਪੰਜਾਂ ਵਿਚ ਔਜ ਕੱਲ ਮੱਛਰ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ, ਮੱਖੀ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ
 ਦੋ : ਰੋਟੀ ਇਕ ਡੰਗ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ।
 ਬਾਬੂ : ਮੱਖੀ ਮਾਰਨੀ ਨਹੀਂ, ਮੱਛਰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ। ਸਫੈਦੀ ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨੀਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘੋਲ ਕੇ, ਕੂਚੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੂਚੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ, ਕੂਚੀ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਕੂਚੀ ਜੋ ਮੇਰੀ ਤਕਦੀਰ ਨਹੀਂ, ਕੂਚੀ ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਤਕਦੀਰ ਹੈ।
 ਇਕ : ਚਲ ਬਾਬੂ ਦਸ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਮੁਕਾਉਂਨੇ ਹਾਂ।
 ਦੋ : ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਰੱਖ ਵਖਾਉਂਨੇ ਹਾਂ।
 ਇਕ : ਸਫੈਦੀ ਵਧੀਆ ਕਰਾਂਗੇ।
 ਦੋ : ਕਮਰਾ ਤੇਰਾ ਲਿਖਕਾਵਾਂਗੇ।
 ਇਕ : ਸਫੈਦੀ ਜੋ ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਏ।
 ਦੋ : ਸਫੈਦੀ ਜੋ ਨੀਲ ਪਾਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਏ।
 ਇਕ : ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਏ।
 ਦੋ : ਕੂਚੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਏ।
 ਇਕ : ਕੂਚੀ ਜੋ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ।
 ਦੋ : ਕੂਚੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਏ।

ਇਕ : ਕੂਚੀ ਜੋ ਤੇਰੀ ਤਕਦੀਰ ਨਹੀਂ।

ਦੋ : ਕੂਚੀ ਜੋ ਸਾਡੀ ਤਕਦੀਰ ਹੈ।

ਬਾਬੂ : ਤੁਸੀਂ ਕੂਚੀ ਦੇ ਮਜ਼ੂਰ; ਮੈਂ ਕਲਮ ਦਾ ਮਜ਼ੂਰ, ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਤਕਦੀਰ,
ਉਹ ਮੇਰੀ ਤਕਦੀਰ ਦਸੋ ਕੌਣ ਚਲੇਗਾ, ਕੰਮ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ ?

ਇਕ : ਮੈਂ ਚੱਲਾਂਗਾ।

ਦੋ : (ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ) ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਚੱਲਾਂਗਾ।

ਇਕ : ਮੈਂ ਬਾਬੂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ।

ਦੋ : ਮੈਂ ਬਾਬੂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਇਕ : ਮੈਂ ਚੱਲਾਂਗਾ।

ਦੋ : ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਚੱਲਾਂਗਾ।

ਇਕ : ਮੈਂ.....।

ਦੋ : ਮੈਂ.....।

(ਮੁਕ ਅਭੀਨੈ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਹਨ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਗਲਿਓਂ ਫੜਦੇ ਹਨ। ਲੜਾਈ ਦੀ ਲਾਇਟ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਗਲ ਫੜੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਸਟਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)

ਬਾਬੂ : (ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵੱਲ) ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੈ ਇਕ, ਬੰਦੇ ਦੋ,

ਲੜ ਲੜ ਕੇ ਮਰਦੇ ਜੋ।

ਇਹ ਇਥੋਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਵਰਤਾਰਾ,

ਇਸੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਿਆ ਹੈ ਸਮਾਜ ਸਾਰਾ।

ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ,

ਨਫਰਤ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਝਗੜੇ ਦੇ ਕਾਰਨ।

ਢਿੱਡ ਨੇ ਬਹੁਤੇ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਥੋੜੀ,

ਆਪਸ ਵਿਚ ਖੋਹੀਏ ਜ਼ੋਰੀਂ।

ਲੜ ਲੜ ਕੇ ਥੱਕ ਜਾਵਾਂਗੇ,

ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਅੱਕ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਥਾਂ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਹੋ ਹਾਲ,

ਥਾਂ ਥਾਂ 'ਤੇ ਉਠੇ ਇਹ ਸਵਾਲ।

(ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ) ਲੜੋ ਨਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ, ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ ਸੁਲਾਹ

ਸਫਾਈ, ਰਲਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕੰਮ ਮੁਕਾਓ, ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਵੰਡਕੇ ਖਾਓ।

ਇਕ : ਥੋੜੇ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਚਲਨੀ ਨਹੀਂ।

ਦੋ : ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭੁਖ ਮਰਨੀ ਨਹੀਂ।

ਇਕ : ਘਰ ਦੀ ਗੱਡੀ ਤੁਰਨੀ ਨਹੀਂ।

ਦੋ : ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਪੰਡ ਮੁਕਨੀ ਨਹੀਂ।

ਬਾਬੂ : ਹੈ ਫੇਰ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ? ਇਹ ਤਾਂ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ। ਆਓ ਰਲਕੇ ਕੰਮ ਮਕਾਓ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਵੰਡਕੇ ਖਾਓ।

ਦੋਨੋਂ : (ਬਾਬੂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ) ਇਕ ਹੱਥ ਕੂਚੀ, ਇਕ ਹੱਥ ਡੱਬਾ, ਇਹੋ ਸਾਡੇ ਸਾਜ਼। ਢਿੱਡ ਵਜਾਈਏ, ਡੱਬਾ ਵਜਾਈਏ, ਗਾਈਏ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਰਾਗ।

ਕੋਰਸ : ਹੈ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ? ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ। ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਰੁਲਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ। ਹੜਤਾਲਾਂ ਹਨ ਕਰਦੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ।

(ਚਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੈਨਰ ਅਤੇ ਝੰਡੇ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।)

ਇਕ : ਜਬਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਜਵਾਬ।

ਦੋ : ਸਾਡੀ ਹੈ ਇਹ ਹੜਤਾਲ।

ਇਕ : ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ।

ਦੋ : ਇਸ ਲਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਹੜਤਾਲ।

ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ : ਮੈਂ ਹਾਂ ਇਕ ਛੋਟਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰ, 5 ਖੱਡੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਇਕ ਛੋਟਾ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ, ਮਾਲ ਮੇਰਾ ਹੁਣ ਵਿਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਵੇਂ ਦੇਵਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ।

ਇਕ : ਮਾਲ ਕਿਉਂ ਵਿਕਦਾ ਨਹੀਂ ?

ਦੋ : ਕਿਉਂ ਬੰਦ ਹੈ ਸਾਡਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ?

ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ : ਵੱਡੇ ਨੇ ਜੋ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ ਵਪਾਰ, ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਲਿਆਕੇ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣਾ ਮੁਨਾਫਾ ਵਧਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਮੰਡੀਓ ਬਾਹਰ ਭਜਾਇਆ ਹੈ। ਬਹੁਮੁਲਕੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਡਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ, ਮਾਲ ਸਾਡਾ ਵਿਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਵਪਾਰ ਕਿਤੇ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਈਏ ਕਿਥੋਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ। ਸਾਡਾ ਵਪਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਠੱਪ, ਅਸੀਂ ਆਪ ਬੜੇ ਹਾਂ ਤੰਗ। ਅਸੀਂ ਬੜੀ ਦੁਹਾਈ ਪਾਈ ਹੈ, ਪਰ ਸਰਕਾਰੇ ਦਰਬਾਰੇ ਸਾਡੀ ਨਾ ਕੋਈ ਸੁਣਾਈ ਹੈ।

ਇਕ : ਸਾਡੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੀ।

ਦੋ : ਤੁਹਾਡੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੀ।

ਇਕੱਠੇ : ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ?

ਇਕ : ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖੀ ਰਖਦੀ,

ਦੋ : ਨਾ ਰੋਟੀ ਦੋਂਦੀ ਨਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ,
ਇਕੱਠੇ : ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ?

(ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ, ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ? ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ' ਆਵਾਜ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਰ ਨੁੱਕਰ ਤੋਂ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਰਸ ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਆਗੂ ਹੈ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਚਾਰ ਹਨ।)

ਲੀਡਰ : ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ? ਸਾਰੇ ਕਰੀਏ ਇਹ ਵਿਚਾਰ।

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਹਾਂ ਕਰੀਏ ਇਹ ਵਿਚਾਰ।

ਲੀਡਰ : ਇਥੇ ਸਾਰੇ ਕਿਰਤੀ ਕਾਮੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ। ਇਥੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ।
ਛੋਟੇ ਜੋ ਵਪਾਰੀ ਉਹ ਵੀ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ। ਬਹੁਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ-
ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ।

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਬਹੁਤੀ ਦੁਨੀਆ ਹੈ-ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ।

ਲੀਡਰ : ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ? ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ?

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ?

ਲੀਡਰ : ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ? ਪਹਿਲੇ ਕਰੀਏ ਇਹ ਸਵਾਲ।

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰੀਏ ਇਹ ਸਵਾਲ।

ਲੀਡਰ : ਜੇ ਇਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ, ਫਿਰ ਦੁੱਖੀ ਕਿਉਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ?

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਦੁੱਖੀ ਕਿਉਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ?

ਲੀਡਰ : ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ, ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ।

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ।

ਲੀਡਰ : ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਮਜ਼ੂਰਾਂ ਦੀ, ਦੂਜਾ ਕਰੀਏ ਸਵਾਲ ?

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਦੂਜਾ ਕਰੀਏ ਇਹ ਸਵਾਲ।

ਲੀਡਰ : ਜੇ ਇਹ ਮਜ਼ੂਰਾਂ ਦੀ, ਮਜ਼ੂਰ ਕਿਉਂ ਏ ਭੁੱਖਾ ਤੇ ਲਾਚਾਰ ?

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਮਜ਼ੂਰ ਕਿਉਂ ਏ ਭੁੱਖਾ ਤੇ ਲਾਚਾਰ ?

ਲੀਡਰ : ਨਹੀਂ ਇਹ ਮਜ਼ੂਰਾਂ ਦੀ, ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ।

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ।

ਲੀਡਰ : ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ? ਤੀਜਾ ਕਰੀਏ ਇਹ ਸਵਾਲ।

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਤੀਜਾ ਕਰੀਏ ਇਹ ਸਵਾਲ।

ਲੀਡਰ : ਜੇ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਫੇਰ ਲੋਕ ਕਿਉਂ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ਾਰ ?

ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਫੇਰ ਲੋਕ ਕਿਉਂ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ਾਰ ?

ਲੀਡਰ : ਨਹੀਂ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ।
ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ।
ਲੀਡਰ : ਨਹੀਂ ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਫੇਰ ਕਿਸਦੀ ਹੈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ?
ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਇਹ ਕਿਸਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ?
ਲੀਡਰ : ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਦੱਸੋ, ਇਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ, ਚਾਰ
ਬਾਕੀ : (ਸੋਚ ਕੇ) ਔਖਾ ਹੈ ਇਹ ਸਵਾਲ।
ਲੀਡਰ : ਨਹੀਂ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਇਹ ਹੈ ਜੋਕਾਂ ਦੀ। ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ
ਜਵਾਬ।
ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਹਾਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ।
ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ,
ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜੋਕਾਂ ਦੀ,
ਇਹ ਹੈ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ।
ਲੀਡਰ : ਸਿੱਧੇ ਹਨ ਸਵਾਲ ਜੋ ਸਾਰੇ,
ਸਿੱਧੇ ਹਨ ਜਵਾਬ ਜੋ ਸਾਰੇ।
ਫੇਰ ਹੋਵੇ ਕੀ ਇਲਾਜ ?
ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ ਸਭ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ?
ਬਾਕੀ : ਰਲਕੇ ਬਦਲੀਏ ਇਹ ਸਰਕਾਰ, ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਜਵਾਬ।
ਲੀਡਰ : ਹਾਂ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਇਹ ਜਵਾਬ।
ਨਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਇਲਾਜ,
ਹੋਵੀਏ ਅਸੀਂ ਜਥੇਬੰਦ।
ਬਦਲ ਦੇਈਏ ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰਬੰਧ,
ਹੋਵੇ ਇਥੇ ਇਨਕਲਾਬ।
ਬਦਲ ਦੇਵੇ ਜੋ ਸਮਾਜ।
ਬਾਕੀ : ਹਾਂ ਬਦਲ ਦੇਵੇ ਜੋ ਇਹ ਸਮਾਜ।
ਬਦਲ ਦੇਵੇ ਜੋ ਇਹ ਸਰਕਾਰ।
ਹੋਵੇ ਇਥੇ ਇਨਕਲਾਬ।
ਇਕੱਠੇ : ਹੋਵੇ ਇਥੇ ਇਨਕਲਾਬ।
ਕੋਈ ਨਾ ਰਵੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ।

(ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਸਭ ਖਲੋਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਟਕ ਮੁੱਕਦਾ ਹੈ।)

(ਸਮਾਪਤ)